

лення / І. Клименко // Відкритий урок. – 2009. – № 12. – С. 84–85.

5. Пометун О. І. Сучасний урок.

Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженок. – Київ : А.С.К., 2006. – 192 с.

6. Проект нової редакції Закону «Про освіту» :

комітетські слухання. – Режим доступу : <http://www.useti.org.ua/uk/news/1872/proekt-novoyi-redakciyi-zakonu-pro-osvitu-komitetski-sluhannya.html>. – Дата останнього доступу: 8.11.2017. – Назва з екрана.

7. Delors Jacques. Adult education : from luxury to necessity / Jacques Delors // Bulletin Education For All's 2000. – April-June, 1997. – № 27. – 25 p.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Я. Ситніков

Модернізація системи освіти України вимагає посилення вимог до якості підготовки висококваліфікованих фахівців, розвитку ринку нових освітніх послуг. Відповідно до «Національної доктрини розвитку освіти», підготовка педагогічних працівників є важливою умовою оновлення освіти, провідним принципом державної освітньої політики. Держава забезпечує умови для підвищення престижу й соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників, їхнього професійного та культурного зростання. Перед системою освіти ставляться завдання максимального розкриття потенціалу кожної людини, розвитку цього потенціалу, формування людини як суб'єкта соціального життя, підготовки його до саморозвитку, самовизначення та самореалізації. Розв'язання цих завдань вимагає, у свою чергу, створення гнучкої відкритої варіативної за типами шкіл та освітніми рівнями системи освіти. Своїми технологіями система освіти має реалізовувати індивідуально орієнтований підхід у підготовці людини до творчої діяльності.

Концептуальні положення щодо підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної освіти (ЗПО) викладено в Законах України «Про освіту» [3], «Про професійно-технічну освіту» [4], Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [10], Постанові Верховної Ради України «Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні» [12], Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні [5], Тимчасовому положенні про підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів України [15], постанові Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад» [13], наказах Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників» [14], «Про під-

вищення кваліфікації майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів» [8] та «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти» [9].

За умов актуалізації в суспільстві пріоритетного розвитку системи професійно-технічної освіти важливого значення набуває пошук інноваційних шляхів упровадження сучасних методик, технологій професійного удосконалення психолого-педагогічної компетентності педагогічного працівника закладів професійної освіти. У контексті цього питання актуальною проблемою є підвищення кваліфікації педагогічних працівників як цілісної системи дій і заходів, спрямованих на збагачення їхньої психолого-педагогічної компетентності, поглиблення знань, розвиток творчого потенціалу, вироблення власних підходів щодо вирішення важливих проблем освітньої діяльності, узагальнення передового педагогічного досвіду, генерування нових педагогічних ідей.

У психолого-педагогічній науці проблема розвитку психолого-педагогічної компетентності досліджується в різних напрямках і аспектах: професійна компетентність педагога (Л. Алексєєва, В. Баркасі, В. Введенський, О. Дубасенюк, Л. Хоружа та ін.); педагогічна компетентність (В. Адольф, Н. Кузьміна, М. Лук'янова, Т. Шамова та ін.); аутопсихологічна компетентність (О. Шиян); управлінська компетентність керівників освітніх закладів (О. Мармаза, І. Семикін, О. Тонконога та ін.). Склалися основні підходи до дослідження професійної компетентності педагога – процесуальний (Н. Кузьміна): дослідження якості підготовки педагога до навчально-виховного процесу (гностичний і конструктивний компоненти), його діяльності в процесі навчально-виховного процесу (комунікативний і організаторський компоненти), контрольно-діагностичної діяльності (рефлексивний компонент); особистісний (В. Шувалова, Є. Рогов, Б. Анан'єв, О. Щербаків): оцінювання знань і вмінь

педагога, мотиваційний компонент; процесуально-особистісний (комплексний) підхід (А. Маркова): дослідження педагогічних (процесуальних) умінь педагога, результатів його праці (навченість і вихованість суб'єктів навчання); результативний підхід: дослідження результативності навчально-виховного процесу (І. Лернер, М.Скаткін, В. Раєвський), ступеня засвоєння суб'єктами навчання змісту програм навчальних дисциплін, набуття ними досвіду репродуктивної і творчої діяльності в межах конкретної навчальної дисципліни, зміни емоційно-ціннісного ставлення суб'єктів навчання до навчального змісту і діяльності в певній галузі. Сучасні провідні вчені з питань освіти дорослих В. Кремень, В. Олійник, О. Савченко, В.Семиченко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та інші розглядають професійну компетентність педагогів та умови її формування, спираючись на нові наукові підходи цього феномену, а саме: аксіологічний, синергетичний, діяльнісний, андрагогічний підходи [1; 7; 11].

Здійснені протягом останніх десятиліть інтеграційні процеси у Західній Європі, з одного боку, сприяли розбудові єдиного європейського простору в освіті, з іншого – детермінували інтегрування української системи освіти в цей простір, головною ознакою якого є навчання упродовж життя. Саме тому питання ефективного удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів стало нагальним у педагогічній теорії та практиці. Необхідність підвищення кваліфікації педагогів в умовах модернізації вітчизняної післядипломної системи освіти актуалізувала проблему неперервного розвитку психолого-педагогічної компетентності педагогічних працівників закладів професійної освіти.

Ця актуалізація обумовлена такими обставинами [2]:

- саме психолого-педагогічний розвиток педагогічного працівника забезпечує результативність навчально-виробничого процесу, оскільки дає змогу з наукового та практичного погляду визначати й реалізовувати принципи, зміст, форми, методи й засоби інноваційної діяльності;
- в умовах плюралізму важливо, щоб фахівець у галузі професійної освіти орієнтувався в сучасних науково-педагогічних підходах, принципах, функціях стосовно організації навчально-виробничого процесу й процесу виховання; міг не тільки використовувати й адаптувати готові методичні рішення, а й самостійно виконувати експериментальну, дослідницьку науково-методичну роботу;
- тільки в процесі неперервного психолого-педагогічного розвитку можна сформувати стійкий

інтерес педагога до плідної роботи з учнями, зробити її ефективною, творчою, доцільною.

Стає очевидним, що якість педагогічної професійної діяльності значною мірою залежить від неперервного психолого-педагогічного розвитку педагога системи професійної освіти.

У Яготинському центрі професійно-технічної освіти особлива увага приділяється готовності педагога до:

- організації навчання професії;
- формування творчих умінь;
- формування в учнів віри у власні можливості й у реальність професійних досягнень;
- вибору залежно від ситуації відповідної ролі, наприклад, експерта, консультанта, організатора, радника;
- організації учнів у робочі групи, а також до розподілу обсягів навчального матеріалу й формування правил співпраці;
- підтримки соціальної інтеграції учнівського колективу;
- застосування ефективних методик попередження й розв'язання міжособистісних і групових конфліктів;
- організації індивідуалізованого навчання (робота у групах, вирівнювальні заняття, комунікація зі зворотним зв'язком);
- вироблення вміння індивідуального й групового прийняття рішень, а також розв'язування різних проблем перед ухваленням рішень;
- формування вмінь самостійного планування й адаптації до змінних умов праці; розумового конструювання через операції порівняння, аналізу, висновків і верифікації, згідно з аналітичними, операційними і синтетичними стадіями поведінки під час розв'язування проблем;
- практичного застосування концепції різнобічного навчання й концепції індивідуалізованого навчання з урахуванням потреб учнів.

Сучасний педагогічний працівник професійного-технічного навчального закладу має бути обізнаний з новітніми педагогічними технологіями, допомагати учням у їхньому професійному становленні, вміти створити атмосферу співпраці та партнерських взаємин. Він зорієнтований на розвиток в учнів їхніх індивідуальних можливостей і здібностей, прислухається до їхньої думки, залучає до розв'язання складних завдань, сам постійно вчиться, самовдосконалюється.

Отже, у професійно-технічному навчальному закладі підготовка фахівця високого кваліфікаційного рівня потребує від педагогів глибоких педагогічних знань, ґрунтовної загальної, технологічної та виробничої культури. Сучасні викладачі, майстри виробничого навчання повинні мати комунікативні навички,

здатність до самооцінки, аналітичне мислення, уміння гнучко адаптуватися, брати на себе відповідальність, виявляти ініціативу, вміти ухвалювати адекватні рішення. Для успішного виконання своїх функцій вони мають бути організаторами, ораторами, аналітиками, психологами, компетентними фахівцями у своїй галузі, розвивати природні комунікаційні здібності; від них вимагаються великі розумові, фізичні, часові й емоційно-вольові затрати. Педагогічний працівник ЗПО має бути творчою особистістю, оскільки підготувати майбутнього творчого робітника може лише творча особистість [6, с. 137].

Розвиток психолого-педагогічної компетентності педагога ЗПО передбачає засвоєння цінностей, які пов'язані з його особистістю, діяльністю та взаємодією з іншими людьми. Це означає: зміну мотиваційної сфери особистості педагога, в якій більш яскраво, ніж це було раніше, знаходять відображення загальнолюдські цінності; зростання вміння на рівні інтелекту планувати, а потім втілювати в практику саме ті дії і здійснювати ті вчинки, які відповідають духу зазначених цінностей; поява більшої здатності мобілізувати себе на подолання труднощів об'єктивного характеру; більш об'єктивне оцінювання своїх сильних і слабких якостей. Окрім мотивації до професійного розвитку, необхідним є докладання педагогом значних вольових зусиль.

Когнітивний компонент розвитку психолого-педагогічної компетентності передбачає оснащеність психолого-педагогічними, методичними та спеціальними знаннями. Психолого-педагогічні знання дають чіткіше уявлення про педагогічну професію, процес самовдосконалення педагога, психологію людини, вікову й педагогічну психологію, основи управління педагогічними системами та ін. Методичні знання є основою методичної підготовки педагога. До методичних знань відносимо знання про можливості

інноваційних педагогічних технологій та особливості їх застосування під час проведення професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.

Операційний компонент розвитку психолого-педагогічної компетентності включає володіння педагогічним працівником комплексом умінь, необхідних для професійної діяльності, які надалі він за бажанням зможе вдосконалювати: уміння створювати життєві цінності й досягати конкретних практичних результатів у педагогічній професії; уміння розрізняти цілі-результати й проміжні цілі-засоби; уміння самостійно формувати, розвивати, творчо перетворювати необхідні професійні якості; вміння планувати свою роботу та перебудовувати систему діяльності; уміння, пов'язані з діяльністю щодо самоосвіти, самовиховання. За наявності цих умінь педагог швидко стає професійно компетентним і впевненим у власних силах.

Рефлексивний компонент розвитку психолого-педагогічної компетентності включає сформовані у педагога вміння здійснювати контрольно-оцінювальну діяльність, спрямовану на себе; уміння усвідомлювати й співвідносити свої можливості із соціальними вимогами; сформованість самосвідомості, рефлексії, самоконтролю, самостійності та адекватної самооцінки. Рефлексія як засіб розкриття внутрішніх сил людини, як рушійна сила інтелектуального й культурного розвитку особистості є важливим засобом самопізнання та саморозвитку людини, реалізації її творчого потенціалу.

Отже, ми можемо зробити висновок, що прагнення до постійного розвитку педагога ЗПО залежить значною мірою від наявності в нього мотивації до саморозвитку, необхідних знань і операційних умінь, а також здатності до рефлексії. Тому в структурі розвитку психолого-педагогічної компетентності педпрацівників ЗПО ми виділили ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційний і рефлексивний критерії, наповнивши їх конкретним функціональним змістом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх вчителів іноземних мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. Наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Баркасі ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2004. – 21 с.
2. Войцехівський М. Ф. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / М. Ф. Войцехівський // Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (20–23 квіт. 2015 р.). – Режим доступу : [\[conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/index#.WBYanNKLTIV\]\(http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/index#.WBYanNKLTIV\). – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.](http://</div><div data-bbox=)

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

4. Закон України «Про професійно-технічну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

5. Концепція розвитку професійно-технічної

(професійної) освіти в Україні: затверджена МОН України та АПН України 05.07.2004 р. // Професійно-технічна освіта. – 2004. – № 3. – С. 2–5.

6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.

7. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Междунар. гуманит. фонд «Знание», 1996. – 312 с.

8. Наказ МОН України від 19.10.2009 р. № 749 «Про підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 29.12.2009 р. № 1238) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/proftech/4541/>. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176 «Про затвердження Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти» // Вища школа. – 2013. – № 9. – С. 103–113.

10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

11. Педагогічна майстерність : підручник /

І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Вища шк., 2004. – С. 16.

12. Постанова Верховної Ради України «Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

13. Постанова Кабінету міністрів України від 05.08.1998 р. № 1240 «Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 783 (783-2010-п) від 27.08.2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-%D0%BF>. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

14. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників: 06.10.2010 р. № 930 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10>. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.

15. Тимчасове положення про підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/gr/obg/2009/11_03_09.doc. – Дата останнього доступу: 3.11.2017. – Назва з екрана.